

МАРІВО

**ГРА КОХАННЯ
ТА ВИПАДКУ**Комедія
(1730)*Переклад Маркіяна Якубяка***Дійові особи**

Пан Оргон, батько Сільвії
Марйо, син пана Оргона і брат Сільвії
Сільвія, донька пана Оргона, сестра Марйо та суджена Доранта
Дорант, суджений Сільвії
Лізетта, покоївка Сільвії
Арлекін, слуга Доранта
Слуга

Лізетта

Моє серце б'ється так само, як в інших людей. То чому ваше має бути не таким?

Сільвія

Диви – диви – якби могла, то охрестила б мене дивачкою.

Лізетта

Була б вам рівнею – то ви почули б ще не таке.

Сільвія

Лізетто, ви починаєте дратувати мене.

Лізетта

Не цього добиваюся. Щиро кажучи, хіба я вчинила зле, коли сказала ясновельможному панові Оргону, що ви налаштовані на заміжжя?

Сільвія

По-перше, ти не сказала правди. Мені добре й дівувати.

Лізетта

А ото чуємо щось геть-таки інше.

Сільвія

Не варто татусеві думати-гадати, що учинить бозна яке добро, видаючи мене заміж. Проти видання доньки. Уперся та й годі. А там, чи не вийде пшик?

Лізетта

Що? Не підете за того, кого батько прирікає?

Сільвія

Хіба знаю? А може, суджений буде зовсім не до пари. І саме це мене бентежить.

Лізетта

Кажуть – ваш суджений чи не найчесніша в світі людина. Ставний. Вихований. Просто кров з молоком. А дотепний який! А характером – не натішишся.

ДІЯ 1**Ява перша***Сільвія, Лізетта***Сільвія**

Але знову ж таки, куди ви пхаєте носа? Чому говорите про мої почуття від мого імени?

Лізетта

А тому! Бо за такої okazji ваші почуття повинні бути як у всіх нормальних людей. Ясновельможний пан, ваш татуньо, запитав у мене, чи ви не проти одруження. Чи ваше серце прагне цього. І я одповіла – так. Це природно. Для такої високошанованої панночки, як ви, “так” звучить природно, а “ні” – протиприродно.

Сільвія

“Ні” протиприродно? Що за безглузда наївність! То ж бо – заміжжя увижається вам тихим раєм?

Лізетта

Знайте! Повторю – “так” для невідступности.

Сільвія

Замовкніть. Не розв'яжуйте язика переді мною. І зарубайте собі на носі – прислухайтеся до свого серця, а до мого вам зась.

Чого вам ще? Хіба можна увявити собі кращу пару?
 Жаданіше подружжя?

Сільвія

Жаданіше! Мовиш так... збожеволіла?

Лізетта

Ой, лишенько, моя панночко, за щастя треба мати, коли такий суджений бажає одружуватись, ще й дотримуючись порядности. Та будь-яка інша дівчина – став би він біля неї упадати – пішла б за нього відразу і без шлюбного церемоніялу. Вихований. Ставний. З таким любо буде жити. Товариський і розумний. Приємно буде вийти на люди. Та що тут багато теревенити – у цього чоловіка усе, як то кажуть, і тепер і в четвер на місці – і корисне і приємне. У нього все ідеальне.

Сільвія

Звичайно, якщо брати до уваги портрет, який ти змалювала. Ходять чутки, мовби він саме такий. Але цього недостатньо. Адже люди охочі до фантазій. Однак, я іншої думки. Чула я – він красень. І власне це гандж.

Лізетта

Гандж, гандж... Що за чудернацька думка!

Сільвія

Думка моя абсолютно твереза. Красені завжди зарозумілі. Я у цьому сама переконалася.

Лізетта

Ах-ах! Звичайно, зарозумілість йому не личить, але врода – так.

Сільвія

Головне, що він – і в цьому немає сумніву, – зарозумілий. І крапка.

Лізетта

Звичайно, звичайно. З таким ганджем ще можна миритися.

Сільвія

А врода й вихованість – то їх можна не брати до уваги. Це зовнішні принади.

Лізетта

Ой, лишенько! Якби мені заміж, то я би вибирала саме оте “зовнішне”.

Сільвія

Ти не свідома того, що мовиш. У сімейному житті

важить чоловік розумний, а не просто вихований. Словом, я хотіла б мати чоловіка з порядним характером. А такого не так просто знайти, як ми собі увяляємо. Кожна хвалить свого, але хто бачив його в домашньому житті? Хіба чоловіки не маскуються? Зокрема, розумні. Я мала змогу бачити таких особисто. Вони і їхні товариші виглядають найпоряднішими людьми, яких тільки пошукати. Вони сама ніжність, сам розум, справжня жартівниця. Ба навіть зовнішність у них немов забезпечує усі оті чесноти, які приписуються їм. Приміром, є один пан. Виглядає на чемного, статечного. Так про нього кажуть щодня люди. Маю на увазі Ергаста. Поговорюють між собою так: “він такий насправді, я в цьому переконався, у нього навіть обличчя сама щирість, отож довіряйте такому лагідному, такому привітному виразу”. Але насправді він може зробитися раптом бундючним, брутальним, злим. Стає жахом для всіх домашніх. Ергаст одружений. І саме з таким обличчям його знають дружина, діти, слуга. А тим часом на людях він хизується привітністю, про що знають усі. Але то тільки маска, яку він натягає, коли виходить з дому.

Лізетта

Яка вражаюча дволикість!

Сільвія

Хіба люди не задоволені Леандром, коли він з’являється перед ними? Так ось: у сім’ї він мовчазний, похмурий, навіть не сварливий. Крижана, одинок, неприступна душа. Його абсолютно не знає дружина. Він з нею не на рівних. Вона дружина фігури, тої, яка виходить з кабінету, сідає до столу і сіє довкола себе тільки апатію, холод та нудьгу. Чим цей чоловік не забавний?

Лізетта

Аж мурашки по тілу, коли чую таке. Але ось до прикладу Терсандр?

Сільвія

Кажеш – Терсандр! Одного дня він розлютився і напався на дружину. Я тоді саме надійшла. Слуга доповів про мій прихід – і що я бачу! Господар летить до мене з розкритими обіймами, у привітному настрої, веселий. Можна було думати – щойно відірвався від веселого товариства. На його устах та в очах ще застигла веселість. Таким він є, дворучник! Такими вони є, чоловіки! Хто повірить у те, що він здатний підняти руку на власну дружину? А вона вийшла уся розгублена, немов розбита. Видно – щойно витерла сльози. Такою я її побачила. Можливо, і зі мною так буде в майбутньому. Таким буде мій портрет. Я себе вже бачу її копією, щонайменше. Мені тоді стало її

жаль. І знаєш, Лізетто, жахливо буде, якщо я у тебе викличу коли-небудь подібний жаль. Що ти на це? Подумай добре, яким буває шлюбний чоловік.

Лізетта

Шлюбний? Та він на те шлюбний. Так не личить говорити. Цим усе сказано – і баста.

Ява друга

Пан Оргон, Сільвія, Лізетта

Пан Оргон

А, добридень, доню. Новина, про яку тобі щойно сказали, утішила? Сьогодні уже приїхав твій суджений. Ось повідомляє мене про це його батько листовно. Мовчиш? Засмучена? І Лізетта опускає очі? Що це означає? Ну, Лізетто, добудь хоч словечко. В чому річ?

Лізетта

Ясновельможний пане, мова про одне обличчя, від якого лячно; і про друге також, від якого аж мурашки по тілу; про одну крижану душу, відлюдкувату; і нарешті портрет однієї жінки з пригніченим, немов побитим обличчям, червоними від сліз очима. Ось, ясновельможний, про що ми тут ведемо прискіпливо бесіду.

Пан Оргон

Що за нісенітниця? Душа, портрет... Врешті поясни! Нічого не второпаю.

Сільвія

Я ж бо тут з Лізеттою бесідаю про нещасливих дружин, з яких збиткуються чоловіки. Для прикладу я згадала про дружину Терсандра. Якогось дня мені трапилося застати її пригніченою після того, як чоловік її мало не побив. Я над цим випадком замислилася.

Лізетта

Так. Ми розмовляли про типа, котрий буває то такий, то інший. Мова саме про чоловіка, який на людях у масці, а вдома до дружини як вовк до овечки.

Пан Оргон

Ага, про се і те. Доню, знаю, тебе лякає заміжжя. Але це поки ти не пізнала Доранта.

Лізетта

По-перше, він красень. І саме це його гандж.

Пан Оргон

Гандж! Тобі що, замакітрилося у голові від того “ганджу”?!

Лізетта

Я тільки повторюю, чого мене навчають. То настанова моєї панночки. Тримаюся її науки.

Пан Оргон

Гаразд, гаразд. Йдеться зараз не про те. Ти ж, кохана донечко, знаєш, як я тебе люблю. Дорант приїхав, аби одружитися з тобою. Під час мого останнього візиту до них я умовився з батьком Доранта про твоє весілля з його сином. Батько Доранта – це мій найвірніший і найдавніший друг. Але, безперечно, ми з ним домовилися, що справа дійде до вінчання за умови взаєморозуміння між вами, молодими, та вашої волі приймати рішення. І якщо Дорант не припаде тобі до вподоби, то не думай, що я вимагатиму від тебе бодай найменшої покори. Тільки скажи одне слівце, і він забереться з-перед твоїх очей. І якщо ти йому не сподобаєшся, то він так само забереться геть.

Лізетта

Це як в операх – вирішує справу дуєт ніжності. “Ви мене хочете, я вас хочу – гайда негайно за нотаріусом”. Або ж: “Мене кохаєте, ні, і я вас теж не кохаю – негайно подати коня”.

Пан Оргон

Визнаю – Доранта я не бачив. Коли завітав до них, його там не було. Але про нього наслухався тільки усього доброго, і не може бути, щоб ви розійшлися!

Сільвія

Тату, я приємно вражена вашою добротою. Навіть якщо ви не вимагаєте покори, я все одно коритимуся вашій волі.

Пан Оргон

Покори я не потребую.

Сільвія

Але якщо можна, поділилася б думкою. Вергиться в голову. Хотіла просити вас дозволу здійснити один задум, і це заспокоїло б мене остаточно.

Пан Оргон

Жахи. Якщо можливо – не буду заперечувати.

Сільвія

Він здійснений. Але не хотіла б зловживати вашою добротою.

Пан Оргон

Гай, гай! Сміливіше. Зловживай. У нашому світі, аби зробити бодай мале добро, потрібно виявляти надмір добра.

Лізетта

Таке може сказати тільки найкраща у світі людина.

Пан Оргон

Доню, поясни.

Сільвія

Сьогодні Дорант буде в нас. От якби я його побачила ... ну... придивилась крадькома. Дорогенький татусю! Лізетта спритна й здолає замінити мене на певний час, а я її.

Пан Оргон

(Про себе) Така думка заслуговує на увагу. *(Вголос)* Зажди, поміркую хвилику. *(Про себе)* Якщо дозволю, то вийде з цього щось надзвичайне. Вона й сама не усвідомлює... *(Вголос)* Згода, доню, дозволяю. Лізетто, а ти впевнена в собі?

Лізетта

Мене, яснорозумний пане, бачите не вперше. Якщо станете допитуватися, то, мабуть, зневажаєте. За такої okazji будете мати в мені взірєць шляхетних манер. Що ви на це? Гей, хіба я не Лізетта-мурова?

Пан Оргон

Гай, гай! Я й сам стривожений. Але не гаймо часу. Іди, приготуйся до своєї ролі. Дорант от-от з'явиться і не дай Боже зруйнує наші плани. Поспішайте. Усіх удома попередьте.

Сільвія

Тільки зав'яжу фартуха.

Лізетта

А я піду причепурюсь. Ходи, любя Лізетто, зачешися відповідно до обраної ролі. Зважай на роль. Будь ласка!

Сільвія

Маркізо, будете задоволені. Уперед.

Ява третя

Марйо, пан Оргон, Сільвія

Марйо

Сестричко, вітаю з тим, що почув. Кажуть, приїжджає суджений.

Сільвія

Так, братику. Але не маю часу на балачки. Чекають серйозні справи. Татко розкаже усе докладно. Бувайте.

Пан Оргон

Марйо, не кепкуйте. Ходіть-но сюди. Розкажу, про що йдеться.

Марйо

Що трапилося, татку, дорогий?

Пан Оргон

По-перше, рекомендую поводитися дискретно, принаймні, у справі, яку я розкрию.

Марйо

Як накажете.

Пан Оргон

Сьогодні приймаємо Доранта. Однак ми його побачимо тільки переодягненим.

Марйо

Переодягненим! Він хіба завітає на бал-маскарад?

Пан Оргон

Послухайте, що пише його батько. Ось тільки уривок. Гм...гм... "Не знаю, зрештою, як ви сприймете задум мого сина. Задум дивний. Син сам у цьому зізнається. Але мотив зрозумілий, ба навіть дотепний. Син попросив дозволити йому з'явитися у вас в одязі слуги, а його слуга гратиме роль панича".

Марйо

Ого-го! Оце так штука.

Пан Оргон

Послухайте далі... "Син свідомий того, наскільки поважним є його намір одружитися. Він сподівається, як сам зізнається, розпізнати, завдяки тимчасовому переодяганню, деякі риси характеру нашої майбутньої невістки і так краще збагнути її, а тоді відрегулювати свої дії на майбутнє, користаючи зі свободи, якої ми надаємо. Щодо мене, я цілком довіряю тому, що ви розказали про вашу кохану доню, однак я згодився із задумом сина, бо вважаю за потрібне попередити вас, хоча він попросив мене тримати перед вами задум у таємниці. Ви маєте право вчинити з вашою донею, як вважатиме за потрібне..." Ось що пише його батько. Але на цьому ще не крпка. Ваша сестричка зі свого боку хотіла б пересвідчитись у порядності Доранта. Вона не знає про його задум і попросила у мене дозволу розіграти тут таку саму комедію, аби поспостерігати за Дорантом. Що ви на це? Чи могли ви собі уявити щось подібне? Тепер панночка і покоївка переодягаються. Марйо, що ви порадите мені? Попередити Сільвію чи ні?

Маріо

О, Боже, тату! Якщо справи пішли таким трибом, то я б не радив що-небудь змінювати. Як на мене, я підтримую ідею і одного й другого. Слід створити ситуацію, щоб вони, переодягнені на слуг, могли якнайчастіше бути разом і наговоритися. Важливо, чи їхні серця підкажуть їм, хто вони насправді. Можливо, Дорантові припаде до душі моя сестра-покоївка. І це її втішить.

Пан Оргон

Не спускатимемо ока, як вона зарадить собі в цій інтризі.

Маріо

Знаєте, такий задум справді забавний. Я мушу бути при них! Від початку. І обох розігрувати.

Ява четверта

Сільвія, пан Оргон, Маріо

Сільвія

Ось і я, дорогенький татусю. Як покоївка – чи не втратила шарму? Братику, оскільки тепер ти посвячений у суть справи, що скажеш?

Маріо

Слово честі, сестричко, ти викапана покоївка. Але спробуй також скерувати увагу Доранта на твою так звану панночку.

Сільвія

Щиро кажучи, я не буду приховувати наміру сподобатись, – нехай в ролі покоївки. В живі очі буду відвертати його увагу й злегка завертати йому голову. І це попри різницю в становищі між нами. І якщо мої хитрощі спрацюють, то матиму неабияке задоволення. Отже, обрала правильний шлях, і, зрештою, зможу настроїти проти Доранта його слугу. Зітхання цього слуги не зворушать мене і не візьмуть за живе. Буду так поводитися, аби викликати у цього зухвальця нехай не кохання, але пошанівок.

Маріо

Гей, сестричко, не поспішай поперед батька в пекло. Зухвальць не пастиме задніх.

Пан Оргон

І закохається в тебе з першого погляду – даю голову на відсіч.

Сільвія

Ну що ж, отже, мої фіглі-міглі не підуть намарне. За своєю натурою слуги балакучі, а кохання язикате, то згодом той слуга матиме що базікати про свого панича.

Слуга

Ясновельможний пане добродію, там чекає якийсь чоловік, з простого народу, хоче побалакати з вами. За ним іде носій, несе валізу.

Пан Оргон

Проси. То, мабуть, слуга Доранта. Сам панич нехай побуде у моєму кабінеті. Де Лізетта?

Сільвія

Лізетта переодягається. Чепуриться перед дзеркалом. Якби ми завели Доранта до неї, то вона подумала б, що ми збожеволіли. Вона з хвилини на хвилину вийде.

Пан Оргон

Прикусіть язики. Сюди ідуть.

Ява п'ята

Дорант в одязі слуги, пан Оргон, Маріо

Дорант

Я до пана добродія Оргона. Чи це не вам я маю честь вклонитися, мосьпане?

Пан Оргон

Авжеж, мій друже. Власне мені.

Дорант

Пане добродію, ви напевно знаєте, що я служу в панича Доранта, знаєте, він посилає мене насамперед до вас, аби засвідчити шану до вас, а потім і особисто її засвідчить.

Пан Оргон

Ти свою справу робиш справді виховано. Лізетто, що ти думаєш про цього хлопця?

Сільвія

Щодо мене, ясновельможний, вважаю гостем, і то поважним.

Дорант

Ви сама доброта. Стараюсь, як тільки можна.

Марйю

Він непогано вихований як на перший погляд. Лізетто, вгамуй биття свого серця.

Сільвія

О, з моїм серцем не так просто дати раду.

Дорант

Не гнівайтесь, панночко. Те, що каже цей панич, аж ніяк не про мене.

Сільвія

Оця ваша скромність мені до вподоби. Продовжуйте.

Марйю

Чудово! Я так бачу – оте “панночко” звучить дуже шляхетно. Між людьми вашого рівня звернення не мало би бути таким високопоштивим, адже люди вашого стану завжди нападпитку. Гайда, не завивайте слова у папірчики. Ти Лізетта, а ти, хлопче, як тебе там?

Дорант

Бургіньонець. До ваших послуг.

Сільвія

Ах, Бургіньонець, гаразд!

Дорант

Підійди до Лізетти. Попри все я ваш слуга.

Марйю

“Я ваш слуга” – це не в стилі вашого стану. Слід казати “Я твій слуга”.

Пан Оргон

Ха-ха-ха-ха!

Сільвія *(стиха до Марйю)*

Марйю, брате, не блазньої, зрадиш мене.

Дорант

“На ти” – можна з Лізеттою наодинці.

Сільвія

Бургіньонче, чини, як буде до вподоби. Ось і скресла крига, якщо так до вподоби паничам.

Дорант

Дякую тобі, Лізетто. Низько кланяюсь за виявлену честь.

Пан Оргон

Діти мої, нехай щастить вам! Щойно почнете подобатися одне одному – шезнуть церемоніяльні бар’єри.

Марйю

Гей, не поспішайте. Подобатися – то вже інша річ. Ви, либонь, не відаєте, що серце Лізетти мене ображає. Кажу так. Річ у тім, що її серце жорстоке до мене. Проте не бажаю, аби Бургіньонець знову став на граблі, як було колись зі мною.

Сільвія

Авжеж. Ви завжди до мого серця зверталися зверхнім тоном. А ось щодо Бургіньонця, то я не проти подобатися йому.

Дорант

Ти, красуне Лізетто, не маєш рації, коли говориш “я не проти”. Аби прислужувати, не потрібно наказувати.

Марйю

Шановний Бургіньонче, шляхетних манер ви десь в особливому місці нахапалися.

Дорант

Паничу, маєте рацію. То все через її очі.

Марйю

Замовкни. Не годиться, не годиться. Не дозволяю тобі бути таким розумним.

Сільвія

Його шляхетність не зашкодить тобі. І коли відчув шляхетність у моєму погляді, то нехай черпає її скільки завгодно.

Пан Оргон

Сину, ви у програші. Ходімо звідси. Дорант не забариться. Ходімо до доні. А ви, Лізетто, покажіть оцьому хлопцеві покій його панича. Бувай, Бургіньонче.

Дорант

Ясновельможний пане, для мене це надто велика честь.

Ява шоста

Сільвія, Дорант

Сільвія

(Про себе) Вони розігрують комедію. Нехай. Але з усього добуваймо користь. Цей хлопчина не дурний. І я уявляю, як не просто буде покоївці з ним. Він розкриється. Не буду йому перешкоджати. Так більше довідаюся.

Дорант

(Про себе) Якась дивна ця дівчина. Навіть серед аристократок не зустрічав такої шляхетної душі. Познайомся з нею ближче... *(Вголос)* А що ми перейшли на дружній тон і відкинули манірність, то, Лізетто, скажи, як чувається твоя панночка? Вона справді задумала робити зі себе покоївку?

Сільвія

Бургіньонче, таке запитання наштовхує на думку, що, як і личить у такій ситуації, ти насамперед робиш мені компліменти. Чи не так?

Дорант

Слово честі, ні. Не з такою метою я тут. Присягаюсь. Хоч я й слуга з крові та кості, проте з покоївками не мав стосунків. Мені не до вподоби звичаї, за якими живуть слуги. Але щодо тебе, то інша річ. Не збагну, отож, як я тобі піддаюся. Я насправді людина несмілива. А перед тобою моя манірність немов випаровується сама по собі. Щось підказує мені – треба скинути капелюха. І коли я на “ти” до тебе, то мені видається – немов перебуваю перед присягою. Зрештою, не можу не ставитися до тебе з пошанівком, хоча від цього тобі стане смішно. Що ти за покоївка з манерами принцеси?

Сільвія

Еге ж! Те, як ти, дивлячись на мене, висловлюєш свої почуття, є точним віддзеркаленням поведінки усіх тих слуг, з якими доводилося мати справу.

Дорант

Слово честі, нічого дивного, бо такою може бути і поведінка ясновельможних панів.

Сільвія

Нічого не скажеш, гарно. Однак повторюю ще раз – не спокуси улесливість того, чий одяг схожий на твій.

Дорант

Себто, шати на мені тобі не до смаку?

Сільвія

Годі, Бургіньонче. Облишмо компліменти. Будьмо просто друзями.

Дорант

Отакої : твій гардероб складається тільки з двох, до того ж, несумісних речей.

Сільвія

(Про себе) Як на слугу, що за витонченість! *(Вголос)* Однак мій статут має стати реальністю. Мені ворожка напроорокувала вінчання з хлопцем із шляхетної родини. І відтоді я запрягла – не слухати інших претендентів.

Дорант

О, Боже, як цікаво. Ти запрягла щодо претендента, а я щодо претендентки. Я дав клятву – покохати серйозно тільки одну – і то зі шляхетної родини.

Сільвія

Тримайся, отож, задуманого.

Дорант

Можливо, тримаюся цього, але не завжди вдається. Ти особлива. І панянкам з простого люду іноді притаманні манери панські, хоча вони цього не усвідомлюють.

Сільвія

Ой-ой-ой! Я ладна дякувати за таку високу оцінку, але дяка мамі, бо вона не рахувалася з грішми, аби тільки на користь виховання.

Дорант

Гаразд! Тож і дяка моїй, якщо я, на твою думку, заслуговую.

Сільвія

(Про себе) Певне, заслуговує. *(Вголос)* Але тут не про це. Припиняймо пусте базікання. Мені суджено долею мати чоловіка тільки зі шляхетної родини. І я не можу що-будь змінити.

Дорант

Лихий би його взяв! Якби зі мною так сталося, то подібне пророцтво стало б моїм ворогом. І я не поспішав би перевіряти його. Аніскілечки не довіряю астрологам. Але бачу з виразу твого обличчя – ти віриш.

Сільвія

(Про себе) Він тримається на рівні... *(Вголос)* І коли ти не віриш у пророцтво, то якою буде твоя доля, аби обминати?

Дорант

У пророцтві не сказано, що не покохаю тебе.

Сільвія

Але в моєму передбачено – ти не досягнеш успіху тут. Не сподівайся – я кажу серйозно.

Дорант

Ти, Лізетто, дівчина стійка. Тобі до лиця ота твоя гордість. І хоча в твоєму пророцтві немає місця для мене, я однаково бажаю тобі його здійснення. Мені це спало на думку, щойно я побачив тебе. Ти вартуєш небесної ласки. Я ладен програти, аби лиш тобі пощастило.

Сільвія

(Про себе) Правду кажучи, цей хлопець захоплює мене, хоча я... *(Вголос)* Скажи, хто ти такий, що так доречно ведеш бесіду?

Дорант

Син чесних людей, які не були заможними.

Сільвія

Отож! Бажаю тобі від щирого серця кращої долі, ніж теперішня твоя. І я, як буде у моїх силах, сприятиму тобі. Бачу – доля не щедра до тебе.

Дорант

О, Боже! Кохання ще більш непривітне, ніж доля. Краще підкорити твоє серце, ніж володіти усіма багатствами світу.

Сільвія

(Про себе) І ось нарешті, дякуючи Всевишньому, ми порозумілися. *(Вголос)* Бургіньонче, навіть якби я хотіла, не змогла б гніватися. Але благаю, годі пустих балачок і ходімо до твого панича. Гадаю, про кохання ти не будеш далі мені говорити?

Дорант

А ти спробуй – не викликай його.

Сільвія

А дзуськи! Припини, кажу, про кохання. Ти введеш мене з терпіння. Нагніваюсь.

Дорант

Зміни своє ставлення.

Сільвія

(Про себе) Здається, він починає мені подобатися... *(Вголос)* Ну що ж, Бургіньонче, не втримаєш

язика за зубами. То що, покинути тебе? *(Про себе)* Мала так вчинити одразу.

Дорант

Лізетто, зачекай. Я і сам думав поговорити з тобою про інше. Та не второпаю, що зі мною діється.

Сільвія

І я мала про щось з тобою поговорити. Але через тебе усе вилетіло з голови.

Дорант

Ага, пригадую, я хотів запитати, чи твоя панночка такого самого панського рівня, що ти.

Сільвія

Ти знову за своє, але підходиш з іншого боку. Бувай.

Дорант

Та годі, Лізетто, послухай-но, тут йдеться тільки про мого панича.

Сільвія

Так, так, я теж мала розпитати про нього. І сподіваюся, ти опишеш його щиро і конфіденційно. Твоя відданість паничеві засвідчує, що він вартий поваги. Мабуть, у нього чимало чеснот, якщо ти служиш у нього.

Дорант

Принаймні, ти дозволиш подякувати за довіру?

Сільвія

А ти не візьмеш за зле мої недотепні вислови?

Дорант

І знову слова, які так ранять. Чини, як уважаєш за потрібне. Не зміню нічого. Я й так нещасний, бо усе наймиліше уникає мене.

Сільвія

А я хотіла б знати, як то так, що слухати тебе любо. Хай там що, а це справжнє диво!

Дорант

Маєш рацію. Наша зустріч дивовижна.

Сільвія

(Про себе) Хоч і наговорив він мені всякого, а я залишилася тут. І не хочу іти. Не зрушуся з місця. Треба дати відсіч! Правду кажучи, ситуація – дійсно смішна. *(Вголос)* Бувай.

Дорант

Чекай! Маємо завершити розмову.

Сільвія

Бувай. Наказую. Ані пари з уст. Щойно з'явиться твій панич, я буду все робити на користь своєї паночки. Буду пильно придивлятися до нього, чи вартий він бодай чогось. А поки що – бачиш цей покій? Він твій.

Дорант

А ось і мій панич.

Ява сьома

Дорант, Сільвія, Арлекін

Арлекін

О, нарешті, Бургіньонче! Чи мої валізи занесли? І чи тебе належно прийняли?

Дорант

Та як, паничу, могло вам прийти до голови, що нас приймуть негостинно.

Арлекін

Там один слуга сказав, аби я увійшов сюди, і що він попередить тестя. Той саме розмовляв з моєю дружиною.

Сільвія

Ви мали на увазі ясновельможного пана Оргона та, очевидно, його доню, чи не так, шановний паничу?

Арлекін

Так, так. Мій тесть і моя дружина. Це істинна правда. Я саме для цього тутки об'явився. Вони ждуть на наше вінчання. Так ся домовляли. Залишається тільки церемонія. А то вже дрібниці.

Сільвія

І такі, що треба буде добре подумати.

Арлекін

Так, так. Але вже раніше подумали, навіщо ще раз думати.

Сільвія

(Пошепки до Доранта) Бургіньонче, мені видається, у вашому домі шляхетністю мало переймаються, чи не так?

Арлекін

Що це ви там нашіптуєте моєму слугі, кралечко?

Сільвія

Та так, нічого особливого. Кажу, що покличу пана Оргона.

Арлекін

А чому б не сказати “тестя”, як то я ужив.

Сільвія

А тому, що він ще не став ним.

Дорант

Паничу, вона має рацію. До вінчання ще не дійшло.

Арлекін

Ну і що, я тут для того, аби дійшло.

Дорант

Тоді дочекайтеся кінця справи.

Арлекін

Чорта лисого! Отакої! Один тесть “передучорашній” і другий “післязавтрашній”.

Сільвія

Без сумніву. Як на вашу думку, чи для дівчини важливо – бути чи не бути вінчаною?

Арлекін

І для моєї дружини також це має значення, прошу вас. Але поки підете кликати Оргона, скажіть – ви, така кралечка, хіба ви не покоївка в цьому домі?

Сільвія

То ваші уста промовили.

Арлекін

Гарно сказано. Я радий. Як ви гадаєте, мені тут ся подобає? Що ви про мене?

Сільвія

Гадаю... ви жартун.

Арлекін

Нехай. Тим краще. Тримайтеся цієї думки. Вона вам допоможе.

Сільвія

Ви згоджуєтесь зі мною, отже, ви людина глибоко скромна. Але я, мабуть, піду. Певне, забули попередити вашого тестя, бо інакше він би з'явився. Піду.

Арлекін

Перекажіть – чекаю нетерпляче.

Сільвія

(Про себе) Яка примхлива доля! Жоден з цих хлопців не відповідає своєму становищу.

Ява восьма

Дорант, Арлекін

Арлекін

Ну що ж, паничу, початок удався, покоївка поклатала на мене око.

Дорант

Дурень ти, та й годі!

Арлекін

А то чому? Знайомство відбулося дуже приємно!

Дорант

Ти божився не вживати дурних тривіальних штук. Я давав тобі настанови якнайстаранніше. Радив одне – бути поважним. Що вдієш! Як я помилився, довірившись тобі!

Арлекін

Я виправлюся, побачите. Якщо поважності бракує, додаю меланхолії. Буду плакати, коли треба.

Дорант

Не знаю, що й гадати. Від такої авантюри голова йде обертом. Як діяти?

Арлекін

Хіба панночка не кралечка?

Дорант

Замовкни. Ось іде пан Оргон.

Дев'ята ява

Пан Оргон, Дорант, Арлекін

Пан Оргон

Шановний паничу, даруйте, даруйте і ще раз даруйте, що вам довелося чекати. Але мене щойно повідомили про ваш приїзд.

Арлекін

Ясновельможний пане, тричі “даруйте” – то вже занадто. Достатньо і одного разу, коли людина завинила один раз. Але нехай, пробачу стільки, скільки треба. Я до ваших послуг.

Пан Оргон

Сподіваюся.

Арлекін

Ви пан господар, а я ваш слуга.

Пан Оргон

Запевняю, я приємно вражений вашим візитом. Чекав з нетерпінням.

Арлекін

По-перше, я тут з Бургіньонцем. Але коли людина з дороги, то не зовсім свіжо виглядає. І я волів би показатися у привабливішому вигляді.

Пан Оргон

Дивлячись на вас, я сказав би інакше. Доня переодягається. Трохи була нездужала. Поки зійде, чогось вип'ємо.

Арлекін

О, я ніколи не був проти з друзями по одній та по другій!

Пан Оргон

Бургіньонче, хлопче, не зловживай.

Арлекін

Веселі хлопці, такі, як я, не вживають що-будь паскудного. Лише вино марочне.

Пан Оргон

Аби тільки знати міру.

ДРУГА ДІЯ

Перша ява

Лізетта, пан Оргон

Пан Оргон

Ну, що тобі, Лізетто?

Лізетта

Треба переговорити.

Пан Оргон

Про що?

Лізетта

Поясню, як обернулися справи, бо ви маєте все знати, аби потім не тримати зла на мене.

Пан Оргон

Так, так. Це важливо.

Лізетта

Навіть дуже. Ви дали згоду на перевдягання паночки Сільвії. І коли я оглядала її, то не побачила жодного ганджу. Але потім побачила, що помилилася.

Пан Оргон

То про який гандж йдеться?

Лізетта

Ясновельможний пане, не личить людині хвалитися собою, але всупереч усім правилам скромності маю однак сказати вам таке. Якщо ви не дасте ладу в тому, що сталося, претендент у зяті не схоче залицятися до паночки, вашої доні. Пора їй розкритися. Негайно. Бо потім одного дня... Страх собі уявити.

Пан Оргон

Га? Що ти вигадуєш? Він відвернеться від моєї доні? Коли він краще пізнає її, тоді ти не будеш сумніватися в її принадах?

Лізетта

Ні. Але ви також не сумніваєтесь у моїх. Знайте – мої принади так само спрацюють. І не раджу вам нехтувати ними.

Пан Оргон

Лізетто, браво, браво. *(Регоче)* Ха-ха-ха!

Лізетта

Приїхали! Пане, ви жартуєте. Глузуєте з мене. Мені шкода, бо саме ви потрапите в облуду.

Пан Оргон

Лізетто, не бери нічого до голови. Роби свою справу.

Лізетта

Ще раз кажу – серце Доранта не має стримки. Зважте – справді, я йому дуже сподобалася. Сьогодні увечері буде упадати коло мене, завтра буде обожнювати. А я його не вартую. У нього поганий смак, зважте. Як собі хочете. Але поганий смак не

витравлюється, самі знаєте, і завтра, відчуваю, панич прилипне до мене.

Пан Оргон

Що тобі до того – закохався, нехай одружиться.

Лізетта

Що! І ви не станете перечити?

Пан Оргон

Ні, слово честі, якщо ти його доведеш до такого стану.

Лізетта

Ясновельможний пане, зважте, що кажете. До сьогоднішнього дня ніколи я не підігрівала залицяльників, які були у мене. Усе йшло своїм трибом. І я також не відповідала на його зальоти, але якщо я вступлю в гру, то прощавай гальма.

Пан Оргон

Траť голову, буяй, гори, зрештою, виходь заміж. Благословлю, коли вдається.

Лізетта

Якщо пускаюсь у таке плавання, то не забарюся стати багатою.

Пан Оргон

Але скажи, доня розмовляла з тобою? Що думає вона про свого судженого?

Лізетта

Ще й хвилини не знайшли, аби перекинутись словом, бо той її претендент не дає мені передихнути. Але, дивлячись на її міну, гадаю – вона незадоволена. Виглядає сумною, замисленою, і, відчуваю, буде просити мене, аби я передала йому її відмову.

Пан Оргон

А я забороняю тобі так чинити. Я уникаю зустрічі з нею для пояснень. У мене свій задум, як продовжувати наше маскування. Нехай вона стримається і приплянеться до нього. А слуга як поводить? Нічого не чинить, аби залицятися до моєї доні?

Лізетта

Якийсь оригінал. Я зауважила, він з нею пошти-вий. Видно, якийсь вихований. Усе поглядає на неї та зітхає.

Пан Оргон

І її дратує?

Лізетта

Та у неї ... щічки взялися рум'янцем.

Пан Оргон

Ти, мабуть, помиляєшся. Погляди слуги з-під лоба не можуть аж так їй дошкуляти.

Лізетта

Ясновельможний пане, щічки взялися рум'янцем.

Пан Оргон

Отже, була обурена.

Лізетта

Як собі вважаєте.

Пан Оргон

Авжеж, коли матимеш нагоду перебалакати з нею, скажи, що ти підозрюєш отамтого слугу в намаганні налаштувати її супроти його панича. І якщо нагнівається, то аж ніяк не бери цього до голови. Далі – мого ума діло. Аж ось Дорант, напевне, за тобою.

Ява друга

Лізетта, Арлекін, пан Оргон

Арлекін

О! Нарешті ви! Чарівна дамо, я за вами тут усіх перепитав. Ваш покірний слуга, дорогий тестю чи точніше “тестю через п’ять хвилин”.

Пан Оргон

Вірний слуга! Бувайте, діти. Залишаю вас наодинці. Насамперед маєте сподобатися одне одному, а тоді до вінчання.

Арлекін

Я сам упораюся з цими двома завданнями й одночасно. Я такий.

Пан Оргон

Не поспішайте. Бувайте.

Ява третя

Лізетта, Арлекін

Арлекін

Панюсю, він радить не поспішати. Йому легко казати таке.

Лізетта

Мені вас, паничу, жаль, бо доведеться довго чекати. Розумію – ви з чемности удаєте людину, яка поспішає, хоча не встигла прийти до тям з дороги! Ви, мабуть, не дуже закохані, бо ще не встигли.

Арлекін

Помиляєтесь. У наші дні люди закохуються інакше – трах, бах – і любов. І кохання, яким людина палає, не має права залежуватися у колісці. Вогонь вашого погляду відразу запалив у мені вогонь. Потім ваш став підсилювати мій, а ще потім я відчув у собі силу.

Лізетта

Невже, на вашу думку, неможливо вгамувати цього вогню, невже він розгорівся так нестримно?

Арлекін

Дозвольте, нехай палає. Підтримайте його, побавтеся з ним отією чудовою білою рученькою.

Лізетта

Стривайте, шановний, ми щойно познайомилися, бачу, вас утихомириш хіба що жартом.

Арлекін

(Цілує їй руку) Коштовна цяцько моєї душі! Такі слова втішають немов марочне вино. Жаль – так чомусь мало мені налили!

Лізетта

Стримайтесь! Ви занадто захланна людина.

Арлекін

Прошу лише одного – підтримки, поки я ще живий.

Лізетта

А то що, забракло глузду?

Арлекін

Глузд! Авжеж, я втратив його колись. Через ваші чарівні очі, очі злодійські. Втратив.

Лізетта

Але хіба таке можливе, щоб так одразу покохати до нестями? Не повірю.

Арлекін

Мені ж бо зась до того “хіба”. Закохався у вас до згуби та й годі. Гляньте у люстерко, і воно продемонструє вам, що я кажу правду.

Лізетта

Моє люстерко вселить хіба що більше недовіри.

Арлекін

Ох! Ласунечко, чарівничко, ваша скромність – то лише удаване!

Лізетта

Хтось іде. Напевно, ваш слуга.

Ява четверта

Дорант, Арлекін, Лізетта

Дорант

Паничу, на одну хвилинку можна?

Арлекін

Ні. Будь проклята челядь, яка вривається і не дає спокою!

Лізетта

Проте, шановний паничу, послухаймо, що потрібно йому.

Дорант

Тільки одне слово.

Арлекін

Панно, якщо скаже два, то за третім потурю геть. Що там?

Дорант

(Стиха до Арлекіна) Підійди-но сюди, нахабо.

Арлекін

(Стиха до Доранта) То не слова, а образи, то... *(до Лізетти)* Царівно моя, даруйте.

Лізетта

Будь ласка, будь ласка.

Дорант

Не принижуй мене, не блазною, грай серйозного й замріяного, ба навіть незадоволеного. Чуєш?

Арлекін

Авжеж, мій друже. Все гаразд. Забирайтесь геть.

П'ята ява

Арлекін, Лізетта

Арлекін

Ох! Панночко, якби не він, я вам таких би мудрих слів наговорив. А тепер лізуть у голову тільки банальні, звичайно, окрім кохання до вас, котре надзвичайне. Але ще раз про мої почуття до вас. Коли нарешті ваші подарують взаємність?

Лізетта

Будемо сподіватися – колись.

Арлекін

Ви вірите, що так буде?

Лізетта

Питання животрепетне. Чи ви усвідомлюєте, що заганяєте мене у кут?

Арлекін

А ви як хотіли? Я палаю і волаю “рятуйте”.

Лізетта

Якби мені було дозволено казати відразу правду...

Арлекін

Я дозволяю казати щиросердно все.

Лізетта

Моя дівочість не дозволяє.

Арлекін

Про вашу дівочість зараз недоречно... Вона спонукає щось інше дозволяти.

Лізетта

Але врешті чого домагаєтесь?

Арлекін

Обмовтеся бодай слівцем про кохання. Ось я закоханий у вас. А тепер ви, принцесо, відгукніться.

Лізетта

Який ви ненаситний! Ну ось, паничу, і я закохана у вас.

Арлекін

Ох, панночко, серце моє завмирає. Я від щастя немов утратив глузд. Боюсь – зараз полечу на крилах. Ви кохаєте мене! Як це прекрасно!

Лізетта

І я теж немов утратила глузд – так раптово ви освідчились. А може, сила вашого кохання згасне, коли ми пізнаємо одне одного ближче?

Арлекін

О, панночко, коли справа дійде до цього, то, може, ви розчаруетесь. Усі мої вади вилізуть.

Лізетта

Вам здається, що у мене тільки прекрасні риси, хоча це насправді не так.

Арлекін

О, ви, панночко, не відаєте моїх вад. Про них говоритиму, тільки ставши перед вами навколішки.

Лізетта

Не забувайте – не від мене залежить моя власна доля.

Арлекін

Усе залежить від батьків.

Лізетта

Якщо про мене, то я за покликом серця пішла б за вас, хоч би яким ви були.

Арлекін

Я радий вже з того, що воно обрало мене.

Лізетта

Але чи можу я радіти з того, що ваше обрало мене?

Арлекін

Аякже! Якби вас називали по-сільському Петреткою чи Марготкою, якби ви ходили, зав'язані хусткою, в пивницю зі свічкою в руках, все одно ви були б моєю Принцесою.

Лізетта

О, коли б такі прекрасні почуття тривали вічно!

Арлекін

Аби ми їх обоє зміцнили, маємо запрягтися у вічному обопільному коханні. І то попри всі мої вибрики, про які будуть вам доносити.

Лізетта

Мені важливіша оця присяга, ніж, може, навіть вам. Моя присяга від широкого серця.

Арлекін

(Падає навколішки) Я перебуваю у сьйві вашої доброти. І падаю перед вами ниць.

Лізетта

Припиніть. Я не допущу такого... вашого положення. Негідно було б з мого боку дозволити вам так падати. Підведіться! Ох, знову когось несе.

Ява шоста

Лізетта, Арлекін, Сільвія

Лізетта

Що вам, Лізетто?

Сільвія

Панно, на декілька слів.

Арлекін

А то що таке діється! О, пташечко, забирайся і повертайся через чверть години. Геть! У нашому домі покоївки до світлиці заходять, коли їх покличуть.

Сільвія

Але ж, паничу, мені треба перекинутися словом з панною.

Арлекін

Звідки взялася така вперта підмітайниця! Принцесо мого життя, виженіть її. Дівчисько, ану геть звідси. У нас тут перед вінчанням велика любов зайшла. Не переривайте справи.

Лізетта

Лізетто, якби ваша ласка, може б ви повернулися через хвилину, дві?

Сільвія

Але ж, панно...

Арлекін

Але ж бо! Я від її цього “але ж” сатанію.

Сільвія

(Про себе спершу) Ах, ти, паскуднику! Панно, запевняю, це нагально.

Лізетта

Паничу, дозвольте, я її послухаю.

Арлекін

Що хоче диявол, того хоче вона.... Гай, гай... Піду провітрюся, поки баби напятаються. Ох, які недотяпи наші людиска!

Сьома ява

Сільвія, Лізетта

Сільвія

Як ви так могли – не випхати цю тварину за двері тут же і дозволити, аби я терпіла його брутальність.

Лізетта

Господи, панно, я не в змозі грати дві ролі од-ночасно. То я панянка, то я служниця, то виконую накази, то сама наказую.

Сільвія

Гаразд, гаразд. Але поки його тут нема, послу-хайте, що вам скаже ваша господиня. Ви добре бачи-те – мені той панич не до душі аніскільки.

Лізетта

У вас не було достатньо часу, аби зазирнути йому в душу.

Сільвія

Ви що, збожеволіли з тим “зазирнути в душу”? Хіба треба двічі приглядатися, аби побачити оце ніщо? Одне слово, я його не хочу аніскільки. зви-чайно, тато, і це видно незброєним оком, не схвалює моєї відрази, уникає мене і словом не обмовиться. Тільки ви у змозі витягти мене з халепи – відверто пояснити йому від мого імени, яке може бути вінчан-ня – він мені не до смаку.

Лізетта

Панно, не зможу.

Сільвія

Не зможете! А то чому?

Лізетта

Сам ясновельможний звелів.

Сільвія

Звелів! А що тато пішов на такий крок – не очі-кувала.

Лізетта

Недвозначно звелів.

Сільвія

А я зобов’язую вас сказати хлопцеві, що він мені осоружний, і запевнити його, що моє рішення оста-точне. Гадаю – після цього йому не заманеться про-довжувати залицання.

Лізетта

Але ж, панночко, що неприємного, гидкого у ва-шого судженого?

Сільвія

Він мені не сподобався, рівно ж не до вподоби ваші наполягання.

Лізетта

Наберіться терпцю і придивіться до нього. Це все, чого від вас хочуть.

Сільвія

Він викликає в мене таку відразу, що не хочу мар-нувати часу щоб посилювати її.

Лізетта

Може, його слуга, той задирака, забив баки вам?

Сільвія

Гей, ти, нерозумнице! Його слуга якраз на міс-ці!

Лізетта

А я йому не вірю – він крутий.

Сільвія

Облиште ці ваші підозри. Обійдуся без них. З його перших слів я відразу збагнула – він сама мудрість.

Лізетта

А я гадаю – той хлопець наплів мішок небилиць і осліпив вас мудрістю.

Сільвія

Одяг покоївки на мені хіба може викликати ком-пліменти?! Що ви верзете? Звідки оця ваша манія приписувати йому вади, яких у нього немає? Бо, вре-шті-решт, ви змушуєте мене виправдовувати його. І навіщо посварили цього хлопця з його паничем, зро-бити з нього джигуна, а мене перетворити у дурепу, яка роззявила рота на компліменти.

Лізетта

Ой, панночко, коли ж ви захищаєте його у такій манері, коли ж вас злить моя турбота – я набираю води у рот.

Сільвія

А оце я вам забороняю! Що за манера! Як зро-зуміти її, оцю вашу манеру? Що таїться у ваших сло-вах? Що діється у вашій голові?

Лізетта

Панночко, ніколи раніше не бачила вас у такому настрої. Ніяк не збагну, звідки оця ваша лють. Нехай. Коли отой слуга нічого не казав, то нехай щастить, навіть обурюватися і оправдовувати його. Я вам вірю. І на цьому крапка. Я ж бо не противлюся вашій добрій opinii про нього.

Сільвія

І знову викрутаси! Ось як вона уміє крутити хвостом. Обурення підкочує мені під саме горло..... і я.... мало не заплачу.

Лізетта

Панночко, у чому моя провина? Якись викрутаси вбачаєте в моїх думках?

Сільвія

Авжеж, вбачаю! Я не згідна з вами! У мене добра opinii про цього хлопця! Ви опустилися до того, що втратили повагу до мене. У мене добра opinii про нього. О, Господи! Добра! Як ще інакше пояснити? Що це все означає? З ким ви дозволяєте собі такий тон? Хто ховається за цією махінацією? Де правда?

Лізетта

Не знаю! Ваше дивне ставлення до мене глибоко ранило моє серце. І напевно надовго.

Сільвія

Набралася нахабства розмовляти зі мною в такому тоні. Аж довела до гніву. Забирайся геть. Не можу дивитися на вас. Дайте спокій. Сама буду вирішувати все.

Ява восьма

Сільвія

Сільвія

Непереливки від почутого. Як зухвало дозволяють собі слуги трактувати нас! Як принижують нас! Не зможу оговтатися. Не виходять з голови слова, до яких покоївка вдавалася – аж страшно. Йдеться про слугу: але ж дивна річ! Відкиньмо враження цієї негідниці. Вона поривалася спантеличити мене. Ось такий той наш Бургіньонець. Ось суб'єкт, що не дає спокою. Але ж у тому не його вина, бідолахи, і я не маю права докоряти йому.

Ява дев'ята

Дорант, Сільвія

Дорант

Лізетто, хоч ти намагаєшся мене уникати, я маю сказати тобі декілька слів. Гадаю – висловлю незадоволення тобою.

Сільвія

Бургіньонче, припиняймо на “ти”, благаю тебе.

Дорант

Твоя воля.

Сільвія

Але ж ти не переходиш на “ви”.

Дорант

Так само, як і ти. Кажеш: “благаю тебе”.

Сільвія

Просто вирвалося.

Дорант

Гаразд, говорімо, як само напрошується. Не варто соромитися одне одного, тим паче з огляду на той короткий час, який випав на нашу долю.

Сільвія

Твій панич від'їжджає? Великої втрати не буде.

Дорант

І щодо мене також. Правда? Вгадую твою думку.

Сільвія

Я б і сама її висловила, якби хотіла. Але не про тебе думаю.

Дорант

А я не викину тебе зі свого серця.

Сільвія

Послухай, Бургіньонче, не буду повторювати, хочеш – залишайся, хочеш – від'їжджай, хочеш – повертайся... – усе те мені байдуже. І так є насправді. Не бажаю тобі ні добра, ні зла. Немає в мене зневаги до тебе, рівно як і кохання з першого погляду. Ніколи я тебе не покохаю. Хіба втрачу глузд. Така моя оцінка ситуації. Так вважаю і не допускаю інших думок. Краще було б нічого тобі не казати.

Дорант

Мені невимовно болісно. Ти, можливо, засіваєш мені в душу неспокій на все життя.

Сільвія

Що за фантазію він собі вбив у голову! Я в розпаці: отямся, говори, буду відповідати. І це вже багато, ба навіть занадто, можеш повірити мені. Якби ти був освіченою людиною, то, правду сказавши, був би радий за мене, ти угледів би в мені виняткову доброту, таку, якої я не схвалила б у когось іншого. Однак я її не осуджую в собі. Моє шире серце розраджує мене. Те, що роблю, гідне похвали. Дозволю тобі розмовляти зі мною, бо так велить моя шляхетність. Але це не може тривати довго. Подібна шляхетність доречна тільки в окремих випадках. І я існую не для того, аби за кожним разом пересвідчуватись у власних чистих намірах. Зрештою, це не має найменшого значення. Отож, Бургіньонче, на цьому крапка, благаю. Що це все означає? Означає одне – глузування. Припинімо про це розмову.

Дорант

Ох, дорога моя Лізетто, як мені важко!

Сільвія

Гаразд, про що ти мав мені сказати, коли увійшов сюди, щось нарікав на мене, у чому річ?

Дорант

Пусте. Така собі дрібничка. Хотілося побачити тебе. По-правді, вигadaв підставу.

Сільвія

(Про себе) Що відповісти? Навіть якщо розгніваюся, це нічого не дасть.

Дорант

Твоя панна, здається, звинуватила мене, ніби я негарно висловився перед тобою про мого панича.

Сільвія

Вона тільки так собі уявила. І коли ще раз щось подібне скаже, то запереч з обуренням. А за решту подбаю сама.

Дорант

Гей, не це мене турбує!

Сільвія

Якщо ти прийшов тільки задля цього, то нам пора розійтись.

Дорант

Будь такою ласкавою, дозвожь хоч бачити тебе.

Сільвія

Ось знову хитрість! Покепкую над упаданням Бургіньонця: колись сміятимусь, згадавши.

Дорант

Глузуєш з мене. Маєш рацію. Сам не відаю, що кажу, про що прошу. Бувай.

Сільвія

Бувай! Правильно вирішив... Але, між іншим, про твої "бувай": маю з'ясувати одну річ. Ви від'їжджаєте, ти так був сказав, це серйозно?

Дорант

Щодо мене, маю від'їжджати, бо інакше втрачу розум.

Сільвія

Я, до речі, не такої відповіді чекала.

Дорант

Я тільки одну помилку зробив – не забрався геть, щойно побачивши тебе.

Сільвія

(Про себе) Забуваюся увесь час і продовжую слухати.

Дорант

Якби ти, Лізетто, знала, в якому стані я перебуваю...

Сільвія

О! Вартувало б також знати, в якому я перебуваю.

Дорант

Що ти можеш мені закинути? Я не намагаюся викликати твого розчуження.

Сільвія

(Про себе) Не маю права падати духом.

Дорант

На що мені сподіватися, коли стану добиватися кохання? Хоча! Заволодію твоїм серцем...

Сільвія

Господи, обережи мене! Якщо заволодієш, то сам того не відатимеш. І я так буду прикидатися, що сама того не відатиму. Гей, яка у нього знову думка!

Дорант

Отже, це правда, що ти не відчуваєш до мене ні зневаги, ні почуття кохання, і ніколи не покохаєш?

Сільвія

Авжеж.

Дорант

Авжеж! Що такого у мені огидного?

Сільвія

Нічого. Не це є твоєю вадою.

Дорант

Тоді, мила моя Лізетто, повтори сто разів – “ніколи не покохаю тебе”.

Сільвія

О! Достатньо було сказано. Маєш повірити.

Дорант

Маю повірити! Розвій небезпечне почуття, врятуй мене від його наслідків. Ти не відчуваєш до мене зневаги, не кохаєш, ніколи не покохаєш! Розбивай, розбивай мені серце таким ставленням до мене! Я чистий у вчинках. Підтримай мене проти мене самого. Інакше не витримаю. *(Падає навколiшки)*. Благаю на колінах.

(Заходять, не випускаючи пари з уст, пан Оргон і Маріо)

Сільвія

Ох! До чого ми дійшли! Тільки такої витівки бракувало в моїй історії. Яка я безталанна! Це через мою податливість він дозволяє собі так чинити. Бургінньонче, вставай з колін. Благаю. Хтось може нагодитися. Гаразд, чого тобі треба від мене? Скажу все, що тобі до вподоби. Не відчуваю до тебе відрази. Підведися!. Покохаю, якщо зможу. Ти не поганий. Гадаю – досить.

Дорант

Отакої, Лізетто, якби я не був тим, чим є, якби був багатим, походив зі шляхетного роду і покохав тебе так, як зараз, то серце твоє не відкинуло б мене?

Сільвія

Звичайно.

Дорант

Не відчувала б зневаги до мене, прийняла б?

Сільвія

Авжеж! Але підведися з колін.

Дорант

Ти, очевидно, кажеш правду. І коли так, втрачаю розум.

Сільвія

Кажу те, чого хочеться тобі. А ти все одно не підводишся.

Ява десята

Пан Оргон, Маріо, Сільвія, Дорант

Пан Оргон

Недоречно переривати вас, любі діточки. Справа рухається за планом. Уперед!

Сільвія

Дорогенький татусю, я не змогла допустити, аби він ставав навколiшки. І ніколи не дозволила б цього. Гадаю так.

Пан Оргон

Ви обоє паровані, як горнятка мальовані. Але, Лізетто, маю тобі дещо сказати. Коли ми вийдемо, продовжуйте бесіду. Ви, Бургінньонче, згодні?

Дорант

Ясновельможний пане, я піду.

Пан Оргон

Продовжуйте! Не забувайте ставитися до свого панича із ще більшою повагою, ніж до цього.

Дорант

Це, пане, про мене?

Маріо

Про вас, саме так, Бургінньонче. Ми чули, що ви не надто пишномовно характеризуєте його.

Дорант

Не розумію, про що ви.

Пан Оргон

Бувайте, бувайте. Виправдання залишайте на інший раз.

Ява одинадцята

Сільвія, Маріо, пан Оргон

Пан Оргон

Ну ж бо, Сільвіє, навіть не дивитесь нам у вічі. Виглядаєте надто збентеженою.

Сільвія

Що я, тату! Звідки мала б узятися у мене стурбованість? Дякуючи Всевишньому, відчуваюся не гірше, ніж досі. Дозволю вас виправити – то тільки ілюзія.

Маріо

Е ні, сестричко, щось тут неладне.

Сільвія

У вашій голівці неладне. Уперед, братику. Але щодо моєї, то її дивують ваші слова.

Пан Оргон

Чи не той парубок – він щойно вийшов – тобі вселив антипатію до його панича?

Сільвія

Хто? Слуга Доранта?

Пан Оргон

Авжеж. Гречний Бургіньонець.

Сільвія

Гречний. Такий епітет навіть не спав мені на гадку. Не треба.

Пан Оргон

А втім, є чутки, що саме він замилює тобі очі зневагою до його панича. І власне про це хотів я з тобою з'ясувати.

Сільвія

Тату, любий, не варто. Ніхто на світі, окрім самого згаданого тут панича, не розбудив цієї зневаги. Вони з'явилася сама.

Марйю

Боже ясний! Сестричко, кажи, кажи. Твоя відраза до нього така сильна, що виглядає природною. Але хтось таки цьому посприяв.

Сільвія

(Збуджено) Брате, що за таємничість у ваших словах? І хто ж він – той, що посприяв? Говоріть.

Марйю

Сестричко, ти така збуджена, що тебе вкусило?

Сільвія

Обурена, бо мені надокучив “той”. І я ладна відмовитись від маскуванню, та не хочеться гнівити тата.

Пан Оргон

Дороженька донечко, нехай Бог береже тебе від таких слів. Я тут, аби порекомендувати тобі його. Оскільки я пішов на маскуванню, то тепер, будьте такі добрі, відкиньте свою неприхильність до Доранта і обміркуйте, чи нав'язана відраза має підставу?

Сільвія

Таточку рідненький! Ви зовсім не слухаєте, що кажу. Ніхто не нав'язував.

Марйю

Що? Хіба отой джигун, ось щойно він вийшов, не паплюжив Доранта?

Сільвія

(Сильно збуджена) Які ж безпідставні ваші слова! “Паплюжив” переді мною, “паплюжив”! Бридкі, дивні ці слова. Вони сповнені чогось нечуваного, чогось неймовірного. Не знаю, що й гадати. Щось діється незвичне. Насамперед про гречного Бургіньонця. Спочатку ви вважали, наче він паплюжив, а тепер він вам до вподоби. Нічого не збагну.

Марйю

Між іншим, саме ти дивачка! То ж бо на кого зуба маєш? Звідки у тебе підозра до нас?

Сільвія

Брате рідненький, стримайтесь. Що це вас укусило сьогодні? Кожне ваше слово просто разить. Про яку підозру з мого боку ви говорите? Ви що – провидець?

Пан Оргон

Маю визнати – ти дуже і дуже збуджена, я зовсім тебе не впізнаю. Безперечно, то через ці речі, про які нам розповіла Лізетта. Вона сама очевидець. Вона звинуватила отого слугу у тому, що він перед тобою не хвалив свого панича. А панночка, так сказала Лізетта, взялася захищати його, і то всупереч їй, та ще з такою люттю, що вона, Лізетта, була неабияк здивована. Почувши таке від неї, ми її висварили. Але слуги не усвідомлюють ваги слів.

Сільвія

Негідниця! Що у світі може бути огиднішим, ніж те дівчисько? Визнаю – у мені гору взяло почуття справедливості щодо того хлопця.

Марйю

У цьому немає нічого лихого.

Сільвія

І чи може бути щось простіше? Гай, гай! Я людина справедлива, захищаю інших від нападів, намагаюся врятувати слугу від біди, що чигає на нього від панича; а тут : кажуть, ніби я збуджена, розлючена, і це усіх довкола дивує. А тут : за якусь мить хвора фантазія мудрує – треба обуритися, треба затулити їй рота, і переконати її у неправоті з огляду на згубні наслідки від її слів? Неправота! Хіба я потребую захисту, виправдання? Хіба мої вчинки двозначні? Зрештою, що я такого вчинила? У чому мене звинувачують? Проясніть ситуацію, благаю. Це серйозно. З мене глузують? Не заспокоюсь.

Пан Оргон

Спокійно, спокійно.

Сільвія

Ні, тату. Не буду спокійною. Що це за несподіванки, наслідки! Маємо з'ясувати усе докладно. Про що йдеться? Слугу звинувачують, і це несправедливо. Ви усі помиляєтесь. Лізетта збожеволіла. Він людина невинна. І в цьому суть. Навіщо знову теревенити на цю тему? Я сита по саму гульку!

Пан Оргон

Донечко, стримайся. Бачу – аж пнешся зі шкіри, аби мене висварити. Але вчинімо розумніше. Не тільки слуга викликає підозру. І Дорант зі свого боку – хоче позбутися того слуги.

Сільвія

Яким нещасним виявилось оце маскування! Гляньте – Лізетта уникає мене. Вона зробилася огидною, більше ніж Дорант.

Пан Оргон

Вона зайде, коли захочеш. Але ти мала б радіти, що той хлопець піде геть. Та він закохався в тебе, і це тебе тривожить, без сумніву.

Сільвія

Не маю чого тривожитись. Він гадає, що я покоївка. Він і розмовляє зі мною, як з покоївкою. Однак не каже, чого йому треба. Я стежу за його поведінкою.

Марйо

Не кажи “гоп”, поки не перескочила.

Пан Оргон

Хіба він не стояв навколішки перед тобою? Ми свідками були. Хіба ти не наказала йому підвестися? Він-бо ж упав тобі в око.

Сільвія

(Про себе) Не витримаю.

Марйо

А коли він запитав тебе, чи ти сподобала його собі, то ти відповіла ніжно “авжеж”. Інакше він би не забрався.

Сільвія

Брате рідний, що за цінна порада! Та оскільки сцена не припала мені до душі, то й репетиції не треба. Ах! Ми ж бо серйозно. Коли кінець комедії, котру ви розіграли зі мною?

Пан Оргон

Донечко, єдине, чого вимагаю від тебе – остаточно нічого не вирішувати – не відкидати хлопця, не видаючи про суть справи. Почекай трішечки. І ти будеш татові вдячна. Слово чести.

Марйо

Ти вийдеш за Доранта. І сама зі своєї волі. Вже бачу... Але, тату, благаю – пробачте слугі.

Сільвія

А то чому? Я вимагаю, аби він забрався геть.

Пан Оргон

Рішення за його паничем. Ходімо звідси.

Марйо

Бувай здоровенька, сестричко. Не гнівайся.

Ява дванадцята

Сільвія, Дорант згодом

Сільвія

О, Боже, серце стискається! Не здолаю – намішалося всякої всячини. Непереливки мені від цих подій. Зневіра до тих усіх облич. Ніким не задоволена. Навіть собою.

Дорант

О! Лізетто, саме тебе я розшукую.

Сільвія

Немає в цьому потреби. Не бажаю бачити.

Дорант

Лізетто, припини ж бо. На прощання вирішив дещо сказати. Йдеться про щось справді важливе для твоїх.

Сільвія

Ну, то йди до них. Не бажаю зустрічатися з тобою і псувати собі настрій. Дай спокій.

Дорант

Звичайно, і повний. Але вислухай. Скоро усе стане на свої місця. Це я кажу.

Сільвія

Тоді, будь ласка, промов. Слухаю. Ми ж бо домовилися – моя милість до тебе навіки.

Дорант

Не викажеш?

Сільвія

Нікого в житті не виказувала.

Дорант

Тільки тобі одній довіряю, бо вселяєш повагу.

Сільвія

Гаразд, але шануй мене мовчки, бо інакше відчувається підстава.

Дорант

Лізетто, помиляєшся. Ти пообіцяла тримати язика за зубами. Завершуймо. З мого боку ти побачила упадання. Я не міг стриматися, аби не висловити власні почуття.

Сільвія

Ось куди ти гнеш. А я навідріз відмовляюся слухати тебе. Бувай.

Дорант

Хвильку. З тобою не Бургіньонець розмовляє.

Сільвія

О, хто ж ти такий насправді?

Дорант

О, Лізетто! І саме зараз ти збагнеш усі страждання мого серця.

Сільвія

Йдеться не про твоє серце, а про тебе самого.

Дорант

Чи хтось іде, може?

Сільвія

Ні.

Дорант

Усе так обернулося, що я мушу сказати правду. Я людина високої чести, а тому не маю права мовчати.

Сільвія

Слухаю.

Дорант

Так от знай – той, хто перебуває з твоєю панною, не є тим, за кого тут його мають.

Сільвія

(Схвильовано) То хто він?

Дорант

Слуга.

Сільвія

Так, так, а...?

Дорант

Насправді Дорант – то я.

Сільвія

(Про себе) Ой! Як серцю полегшало!

Дорант

Я переодягнувся, аби краще пізнати твою панну ще до шлюбу. Коли я збирався завітати сюди, батько дозволив мені здійснити задумане. Все це скидається на сон. Мені не до душі ота твоя панна, з якою мав би я побратись. Мене захопила її покоївка. Для неї стану паном. Як тепер діяти? Не наважусь сказати їй про це. Але твоя панна настільки нетямуща, що геть втратила розум через мого слугу і, очевидно, вийде за нього, якщо їй не будуть перечити. Що робити?

Сільвія

(Про себе) Поки що не скажу, хто я. *(Уголос)* Вам не позаздриш, ситуація незвична! Прошу, паничу, вибачити мені усі ті слова, що могли виглядати непоштивими у нашій бесіді.

Дорант

(Схвильовано) Лізетто, помовчи. Неприємно мені від твого вибачення. Воно наvertsає мене до дистанції, яка нас розділяє. І мені від цього просто боляче.

Сільвія

Ваші sentimenti до мене – це серйозно? Невже це кохання?

Дорант

Я навіть ладен зламати будь-який закон моралі мого рангу, бо там не дозволено єднати мою долю з твоєю. І в цій ситуації єдиною розрадою стало для мене відчуття, що я тобі небайдужий.

Сільвія

Те серце, котре обрало мене ось такою, як є, безумовно, заслуговує бути прийнятим. І я б віддячила тим самим, якби була певна, що не втягну його в обітницю, котра стане болем для нього.

Дорант

Хіба, Лізетто, тобі бракує дівочих чарів? Невже їх недостатньо, і не вже потрібно згадувати ще раз про шляхетне виховання?

Сільвія

Чую, хтось іде. Не поспішайте поки що вирішувати долю вашого слуги. Справа так скоро не за-

вершиться. Ми ще побачимось. І знайдемо для вас вихід.

Дорант
 Слухаю твоєї поради. *(Виходить)*

Сільвія
 Так би хотілося, аби цей був Дорантом.

Ява тринадцята

Сільвія, Маріо

Маріо
 Сестричко, хочу глянути, як там ти. Ми з татом тебе залишили у збудженому стані, і я зажурився, що з тобою. Я тебе витягну з цього стану. Послухай.

Сільвія
(Схвильовано) О, справді, братику, є багато свіжих новин!

Маріо
 У чому річ?

Сільвія
 Братику, то був не Бургіньонець, то був Дорант.

Маріо
 Про кого ти?

Сільвія
 Про нього, кажу, щойно довідалася. Він пішов. Сам у цьому признався.

Маріо
 Хто?

Сільвія
 Не розумієте?

Маріо
 Якби бодай краплю розумів, краще здуріти.

Сільвія
 Гайда, забираймося звідси, ходімо до тата. Він має знати. Ви, братику, потрібні мені. Я задумала щось зовсім інше. Перед тим хлопцем будете вдавати, ніби закохані в мене. Уже кількома словами на цю тему ви було прохопилися. Але, благаю, не відкрийте таємницю.

Маріо
 О, звичайно, я ж не знаю, про що йдеться.

Сільвія
 Гайда, братику, не гаймо надаремне часу. Ще ніколи чогось подібного не було!

Маріо
 Благаю небесні сили не нав'яяти їй чогось екстравагантного.

ДІЯ ІІІ

Ява перша

Дорант, Арлекін

Арлекін
 На жаль, паничу, мій ясновельможний паничу, я вас врятую.

Дорант
 Знову?

Арлекін
 Не беріть за зле мої добрі помисли. Не замикайте дверей перед моїм щастям. Воно таке безхмарне. Не ставайте на дорозі.

Дорант
 Гей, гей, нещастя, мені видається – ти глузуєш з мене! Ти вартуєш сотні батогів.

Арлекін
 Якби по заслугі, то нехай. І сотні буде замало. Піти за батогом?

Дорант
 Шельма!

Арлекін
 Шельма? Хай шельма. Однак шельмівство не заважає щастю.

Дорант
 Ось який ти лукавець! Ось що зарілося у нього в голові!

Арлекін
 Лукавство не завада. Воно мені до лиця. Бути насамперед лукавцем, а потім стати шельмою – це не позбавляє людину гонору. Однак саме лукавцям щастить у шлюбах.

Дорант

Ти, нахабо, хочеш, аби я чесну людину ввів в оману і мав би стерпіти твоє одруження з його донькою від мого імени? Послухай. Якщо ти бодай слівце бовкнеш про цю нетактовність, то розкрию панові Оргонові усю правду й прожену тебе. Розумієш?

Арлекін

Гадаю, домовимось. Дівчисько немов здуріло через мене. Обождує мене. Якби я був сказав, що я слуга, то її ніжне серце, наперекір усім і всьому, прагнуло б вінчання, і то зі мною. Що? Не зіграємо весілля?

Дорант

Коли усі довідаються, хто ти, то за наслідки не я буду відповідати.

Арлекін

Згода! Попрямую сміливим кроком до того щедрого й розкрию свою справжню суть. Сподіваюся, невеличкий правдивий штрих про мене особисто не зіпсує нам з нею стосунків. А її нестямна любов надасть мені право бути за столом у вітальні серед панів, а не з челядниками на кухні.

Ява друга

Дорант сам, згодом Марйо

Дорант

Усе, що діється тут, усе, що сталося зі мною – не йму віри... А втім, вартувало б піти до Лізетти і довідатися про успіх справи, адже вона обіцяла вирвати мене зі скрути. Гайда, може, вона сама.

Марйо

Бургінньонче, зупинись. Маю дещо сказати.

Дорант

Паничу, чим можу прислужитися?

Марйо

Ви й надалі розраховуєте на Лізетту?

Дорант

Вона настільки мила особа, що слова про кохання хіба не самі навертаються?

Марйо

І як вона сприймає те, що ви їй кажете?

Дорант

Паничу, вона переводить усе на жарт.

Марйо

Ти хлопець кмітливий. Може, ти задумав якусь гру?

Дорант

Ні. Але що вам до цього? Уявіть – припав до вподоби Лізетті...

Марйо

До вподоби! Звідки така упевненість? Як на хлопця твого рангу, мова у тебе надто вишукана.

Дорант

Паничу, інакше не вмію.

Марйо

Саме такими викрутасами ви купуєте Лізетту. Вдаєш людину високого рангу.

Дорант

Паничу, запевняю, не вдаю. Але, без сумніву, ви тут не просто, не для того, аби трактувати мене диваком. Маєте щось інше сказати. У нас розмова про Лізетту, про мої почуття до неї та про вашу турботу про неї.

Марйо

Аби то дідько взяв! У твоєму голосі вчуваю нотку ревності. Дай собі трохи на стримання. Ну, ну, ти саме мовив, що Лізетта відчуває до тебе прихильність. Ну, а далі?

Дорант

Паничу, а що вам до цього?

Марйо

Ах, ось де твоя правда! І попри мій легковажний тон не можу навіть думати, аби вона була закохана у тебе. А тому, і це без будь-яких пояснень, забороняю тобі звертатися до неї надалі. І не через те, що побоююся кохання з її боку до тебе, її серце недоступне для тебе, а через те, що мені гидко мати за суперника Бургінньонця.

Дорант

О, Боже, вірю вам, адже Бургінньонець, такий, яким він є насправді, також не хотів би подібного суперництва.

Марйо

Нехай потерпить.

Дорант

Можливо, й так. Але, паничу, ви справді закохані в неї?

Марйю

Настільки, що думаю про серйозні стосунки з нею. Насамперед, вчиню, як вимагає традиція. Чи ти збагнув, що це означає?

Дорант

Так. Гадаю – річ зрозуміла. Вона теж закохана у вас?

Марйю

А ти як собі гадаєш? Хіба я не вартую цього?

Дорант

Ви, очевидно, не очікували похвали з боку суперників?

Марйю

Відповідь розумна. Пробачаю. Мені аж ніяк не личить признаватися у тому, що мене кохають. І я не наважився говорити про це, бо не зобов'язаний. Сам розумієш. Але правда є правдою.

Дорант

Паничу, ви мене дивуєте. Чи Лізетта знає про ваші плани?

Марйю

Лізетта знає, що я їй бажаю тільки добра. Вона навіть не переймається. Але я сподіваюся – розумним вчинком завоюю її серце. Бувай. Іди і не здіймай зайвого галасу. Її байдужість до мене, незважаючи на усі мої кроки, буде для тебе розрадою за твою самопожертву... Ліврея слуги на тобі не дає переваги. І взагалі не тобі ставати на прою.

Ява третя

Сільвія, Дорант, Марйю

Марйю

О, нарешті це ти, Лізетто?

Сільвія

Паничу, що з вами? Ви чимось схвильовані?

Марйю

Дурниці. Я тут перекинувся кількома словами з Бургіньонцем.

Сільвія

Але він сумний. Ви посварилися?

Дорант

Лізетто, панич щойно повідомив, що закоханий у вас.

Сільвія

У цьому немає моєї вини.

Дорант

Він забороняє мені виявляти почуття до вас.

Сільвія

А мені забороняє бути з вами люб'язною.

Марйю

Я безсилий убити у ньому почуття до вродливої Лізетти, але я не хочу, аби він про них говорив тобі.

Сільвія

Він про них уже не говорить, він їх повторює.

Марйю

Принаймні, нехай не говорить при мені. Бургіньонче, забирайся геть.

Дорант

Нехай накаже вона.

Марйю

Ти знову за своє?

Сільвія

Це означає, що він чекає. Наберіться отождерпіння.

Дорант

Ви маєте якісь почуття до панича?

Сільвія

Маєте на увазі кохання? О, гадаю, ніхто не має права забороняти цього.

Дорант

Це правда?

Марйю

По правді, я тут у ролі цікавого персонажа! Нехай забереться звідси! До кого звертаюся?

Дорант

До Бургіньонця. Авжеж.

Марйю

Ну, ну, нехай забереться.

Дорант

(Про себе) Важко!

Сільвія

Послухайте, бо він от-от вибухне.

Дорант

(Пошепки до Сільвії) Так для вас краще?

Марйю

Досить.

Дорант

Лізетто, ви мені про це кохання і словом не прохопилися.

Ява четверта

Пан Оргон, Марйю, Сільвія

Сільвія

Якби той чоловік не був мені до вподоби, то, визнаймо, я сама себе не поважала б.

Марйю

(Регоче) Ха, ха, ха, ха!

Пан Оргон

Марйю, з чого це ви регочете?

Марйю

З гніву Доранта. Він щойно забрався. То я його змусив покинути Лізетту.

Сільвія

Але про що ви балакали під час тої зустрічі, коли я вас застала?

Марйю

Ще ніколи не доводилося бачити такої людини – наполегливої та водночас у поганому настрої.

Пан Оргон

Я не лихий на нього, бо пошився він у дурні через власне лукавство. Зрештою, поштивте ставлення до нього з твого боку, донечко, не є ні улесливістю, ні обіцянкою. Ну, на цьому крапка.

Марйю

Але, сестричко, що ти на це?

Сільвія

На жаль, братику, визнаю – я задоволена.

Марйю

“На жаль, братику”. Ось що вона каже! Невже, тату, ви відчуваєте у її словах тихий спокій?

Пан Оргон

То що, донечко, ти сподіваєшся – він не зупиниться і прийде просити твоєї руки?

Сільвія

Так, татусю, сподіваюся!

Марйю

Паскудниця, коли говориш “татусю”! Тепер уже не викрикуєш до нас, а просто замилюєш нам очі.

Сільвія

Жодної розради від вас.

Марйю

Ха, ха! Беру реванш. Нещодавно глузувала з моєї мови, а тепер пора й мені кпити з твоєї. Комічною виглядає твоя радість, так само як твоя тривога спершу.

Пан Оргон

Донечко, не маєте що закидати мені, даю згоду на все, що вам до душі.

Сільвія

О, тату, якби ви знали, як я вам зобов’язана! Ми з Дорантом призначені одне одному долею. Він одружитья зі мною. Якби ви знали, як я вдячна йому за те, що він робить для мене; як моє серце зберігатиме спогад про ту глибоку ніжність з його боку; якби ви знали, яким любим буде від цього наш шлюб. У майбутньому він згадуватиме про нашу історію, кохаючи далі. І я так само буду пригадувати, кохаючи далі. Дозволяючи самій вибирати, ви заклали наше щастя на все майбутнє життя. Це такий шлюб, що буде єдиним. Це така історія, що розповідь про неї збуджує ніжні емоції. Це такий незвичний, такий щасливий випадок, такий...

Марйю

Ха, ха, ха! Сестричко, твоє серце просто кудкудає. Як пишномовно!

Пан Оргон

Мушу визнати – твоя пишна уява солодка, ну, ну, завершуй.

Сільвія

Словом, Доранта завойовано. Чекаю на свого бранця.

Марйю

Він і не уявляє, яка золота клітка чекає на нього. Але, гадаю, він страждає, і мені жаль його.

Сільвія

Нехай страждає – так стане рішучішим. Від цього я шануватиму його ще дужче. Йому здається – беручи зі мною шлюб, опечалить свого батька. Він гадає,

що зречеться своїх статків та походження. Ось де заритий собака. Я рада здобути перемогу. Але перемогу треба вирвати. Не можна допустити, аби він її мені подарував! Прагну боротьби між коханням і розумом.

Марйю

І розум зазнає невдачі, правда?

Пан Оргон

Тобто ти підводиш його до безглузлого вибору. Яке ненаситне самолюбство!

Марйю

Це жіноче самолюбство, його не приборкати.

Ява п'ята

Пан Оргон, Сільвія, Марйю, Лізетта

Пан Оргон

Тихо. Лізетта йде. Цікаво, чого їй треба?

Лізетта

Ясновельможний пане, ви казали – відпустите мені Доранта, і я буду з ним. Тримаю вас за слово. Я так старалася, як для себе. І тепер переконаєтесь – справу зроблено. Так, так. Йому я голову закрутила як слід. А зараз що маю робити? Панночка відпускає його мені?

Пан Оргон

Донечко, не претендуєте аніскільки?

Сільвія

Ні, Лізетто, забирай. Можеш діяти від мого імені, як заманеться. І як ти сама мовиш, я аж ніяк не розраховую на частку серця, котре не припало мені до душі.

Лізетта

Що! Згодні, аби я пошлюбила його? І ясновельможний пан цього бажає також?

Пан Оргон

Так. Нехай він вирішує. Закоханий у тебе?

Марйю

Я теж згоден.

Лізетта

І я також. Усім дякую.

Пан Оргон

Зажди. Тим не менше, маю застереження. Ми мусимо передбачити майбутнє, аби не виглядати непорядними. Ти злегка натякнеш йому, хто ти.

Лізетта

Але якщо навіть злегка, він зрозуміє усе до кінця.

Пан Оргон

Та ж хіба така міцна голова не витримає удару? Невже він на таку дрібничку обуриться?

Лізетта

А ось і він. За мною. Будьте такі добрі дати мені свободу дій. Це буде мій шедевр

Пан Оргон

Маєш рацію. Ходімо геть.

Сільвія

Бажаю успіху.

Марйю

Нехай щастить.

Ява шоста

Лізетта, Арлекін

Арлекін

Нарешті, моя принцесо. Ви переді мною, і я вас не залишу. Бо я не знаходив собі місця на самоті, без вас. Мені здалося – ви уникаєте мене.

Лізетта

Паничу, визнаю – у цьому щось є.

Арлекін

Як це так, ви, душечко моя, ви, еліксир мого серця, невже ви хочете загнути мене у могилу?

Лізетта

Ні, шановний, я надто дорожу вашим якнайдовшим життям.

Арлекін

Ах! Ваші слова додають мені свіжих сил!

Лізетта

І не сумнівайтеся у моїй ніжності до вас.

Арлекін

Якби міг, то поцілував би ваші ніжні слова та зли-
зав би їх з ваших вуст.

Лізетта

Але ж ви наполягали на вінчанні зі мною. А тато
спочатку забороняв мені давати остаточну відповідь.
Щойно мала з ним розмову, і він згоден – можете
просити у нього моєї руки.

Арлекін

Перед тим, як попросити у нього, дозвольте по-
просити у вас. А тоді піду до нього і засвідчу вдяч-
ність за даровану ласку – дозволити вам узяти мене
попід руку. Мене, недостойного.

Лізетта

Я не проти подати руку відразу, якщо запряси-
нете, що берете її назавжди.

Арлекін

Дорога моя рученько, пухкенька та м'якенька,
беру вас, не торгуючись. Я не соромлюсь тої честі,
яку отримаю. Мене турбує лише, який дарунок дам.

Лізетта

Дасте більше, ніж уявляєте.

Арлекін

Ой, лишенько. Вам не відома уся та арифметика,
яку знаю я.

Лізетта

Я ж бо сприймаю вашу закоханість, як дарунок
з небес.

Арлекін

Від цього дарунка небеса не збідніють. Він прос-
то мізерний.

Лізетта

А я сприймаю його як надчудо.

Арлекін

Це тому, що ви не уздірили його у сонячних про-
менях.

Лізетта

Ви собі не уявляєте, наскільки ваша скромність
мене насторожує.

Арлекін

Не варто так дуже насторожуватися. Якби я не
був скромним, то був би нахабою.

Лізетта

Словом, паничу, мушу сказати, що ваша симпатія
до мене власне робить мені честь.

Арлекін

Ой, йой, йой. Я до біса заплутався.

Лізетта

Паничу, ще раз кажу, я за себе не ручаюся.

Арлекін

Ага, і я також за себе не ручаюся. Я добре не
знаю, і ви теж, що буде, коли розкриється правда. Та
чортяка так накрутив, що ви пізнаєте мене реального,
а інакше купували б kota у мішку.

Лізетта

(Про себе) Так себе принижує, це неприродно.
(Вголос) Звідки у вас таке на гадці?

Арлекін

І ось де заритий собака.

Лізетта

Ну, ну? Щось тут не так: може, ви? ...

Арлекін

Ой, йой, йой, ви зриваєте з мене маску.

Лізетта

У чому річ?

Арлекін

(Про себе) Приступімо до справи ближче... *(Вго-
лос)* Чи, панно, ваші почуття до мене мають міцну
основу? Чи витримають вони труднощі життя, які ви-
никнуть через мене? Чи не злякаються бідної оселі?
Бо вона геть таки скромна.

Лізетта

О! Розвійте мою тривогу. Одне слово, хто ви?

Арлекін

Я...я... Чи ви бачили коли-будь фальшиві моне-
ти? Доводилось чути про фальшиві золоті монети?
Так ось, я немов та фальшива монета.

Лізетта

Продовжуйте, продовжуйте. Як вас звати?

Арлекін

Звати? *(Про себе)* Признатися, що я Арлекін?
Ні. Не скажу. Ще на язик їй навернеться рима "Ар-
лекін – хрін".

Лізетта

Ну?

Арлекін

О, панно, це нескладно! Вам не подобаються солдати?

Лізетта

Що означає – “солдати”?

Арлекін

Так, для прикладу, солдат при дверях.

Лізетта

Солдат при дверях! То я розмовляю не з Дорантом, врешті-решт?

Арлекін

Я солдат, а він командир.

Лізетта

Нехай йому хрін!

Арлекін

(Про себе) Я так і знав – “хрін” вилізе!

Лізетта

Але ж і виродок! Наприклад!

Арлекін

(Про себе) Як низько я впав!

Лізетта

Вже з годину благаю це посміховисько змилюватися наді мною і терплю приниження від нього!

Арлекін

Авжеж, панно, якщо вам миліше кохання від слави, то буду служити, як справжній пан.

Лізетта

(Сміється) Ха, ха, ха! Не стримаю сміху через оту його славу. Так, ніби це найголовніше.... Уперед, вперед, моя слава пробачить тобі. Вона з доброго тіста!

Арлекін

Милосердна панночко, якщо серйозно, ох, то через любов до вас я глибоко вдячний вам!

Лізетта

Куди гнеш, Арлекіне. Мене за дурну маєте: солдат при дверях у пана рівня хіба перукарці панночки.

Арлекін

Перукарці!

Лізетта

А для мене – або командир, або його заміна.

Арлекін

Брехня!

Лізетта

А тепер за тобою слово.

Арлекін

Ось яке базікало. З нею вже цілу годину товчу про свою убогість!

Лізетта

По правді, припала я тобі до серця?

Арлекін

Дідько бери, звичайно, так. Ти змінила ім'я, але не обличчя. Сама добре знаєш – ми записяглися одне одному у вірності, і то попри усі мої гріхи, про які будуть доносити.

Лізетта

Уперед. Не велика біда. Знайдімо спільну мову. Не вдаваймо, ніби не розуміємо справи, і не виставляймо себе на посміховисько. Гадаю – твій панич ще перебуває у невіданні щодо його судженої. Не попередь його. Облишмо справи, як вони є. Здається, саме він і йде. Паничу, я ваша покоївка.

Арлекін

А я, панно, ваш слуга. *(Сміється)* Ха, ха, ха!

Сьома ява

Дорант, Арлекін

Дорант

Ну, то як, доньку Оргона покидаєш? Ти їй признався, хто ти?

Арлекін

До дідька, так, звичайно. Нещасне дівчисько, у неї серце ніжніше від серця ягняти. Не встиг повісти, що я Арлекін і одіж на мені панська, як вона : “Ну, що друже, кожен у житті називається по-своєму, кожен одягається по-своєму, а ваше вам нічого не коштує, тому вам – хіба простити”.

Дорант

Яку глупу історію ти розкажуєш?

Арлекін

Так сталося; нарешті, проситиму її руки.

Дорант

Не може бути, і вона погодилась піти за тебе?

Арлекін

Вона немов захворіла.

Дорант

Тут щось не те. Очевидно, вона не знає, хто ти.

Арлекін

Аби мене грім ясний побив. А що, може поспере-
чаємося на гроші? Якщо будете так мене діймати, то,
бігме, з'явлюся на вінчання у сірій свитці та босоніж.
Затямте, любов за моїм образом та подобою не під-
владна руйнації, і для завершення справи обійдуся
без вашого панського лахміття. Віддайте моє.

Дорант

Ти, простаку неотесаний! Це немислимо. негайно
підю попереджу пана Оргона.

Арлекін

Кого? Нашого батечка, ох, добродія. Він у мене
за поясом. Він найлюдяніша людина, він зроблений
з найфайнішого тіста!... Самі потім побачите.

Дорант

Яка безпардонність! Ти бачився з Лізеттою?

Арлекін

Лізеттою! Ні. Може, й проходила повз мене, але
порядна людина не буде звертати уваги на якусь там
покоївку. Дозволяю вам виконати цю місію замість
мене.

Дорант

Забирайся геть. Тобі замакітрилося у голові.

Арлекін

Ваші витончені манери вже надто нестримані, але
це мабуть від високого виховання. Бувайте. Коли об-
вінчаюся з нею, то перебуватимемо на одному рівні.
Ось і ваша покоївка. Добридень, Лізетто. Рекомен-
дую вам Бургіньонця. Він хлопець не без позитивних
рис.

Восьма ява

Дорант, Сільвія

Дорант

(Про себе) Вона дійсно заслуговує бути коханою!
Чому Марйо мене попереджав?

Сільвія

Де ви пропадали, паничу? Після того, як ми
розійшлися з Марйо, я шукала вас, аби повідомити про
бесіду з паном Оргоном. Але я нікуди не відлучалася.
Зрештою, про що йдеться? *(Про себе)* Який холод!
(Вголос) Хоч як намагалася ганити вашого слугу і
описати його слабкодухість, переконати панича
відкласти весілля, то він навіть не захотів слухати.
Повідомляю, хочуть кликати нотаріуса, тому пора
вам втрутитися.

Дорант

Я так само вважаю. Поїду інкогніто, але залишу
для пана Оргона докладну записку.

Сільвія

(Про себе) Поїде? Це не в моїх планах.

Дорант

Не підтримуєте мого задуму?

Сільвія

Та... не надто.

Дорант

Кращого рішення не бачу. Хіба піти і все розказати
самому, але я не наважусь так учинити. Аби поїхати,
маю інші мотиви. Нема що мені тут робити.

Сільвія

Оскільки не відаю про ваші мотиви, то не можу
їх ані схвалювати, ані ганити. І не буду просити
розкрити їх.

Дорант

Лізетто, їх легко розгадати.

Сільвія

Але, як на мене, то вважаю – донька пана Оргона
не припала до душі вам.

Дорант

І тільки це?

Сільвія

Є ще інше. Можна припустити... Але я не втратила
глузду і не схильна копірситися у цьому.

Дорант

Ані відваги говорити про це інше. Бо не маєте
жодного іншого пояснення. Бувайте, Лізетто.

Сільвія

Стривайте. Здається, ви не чуєте мене. І мушу
все ж таки сказати.

Дорант

Чудово! Ваше пояснення навряд чи допоможе. Розкриєте таємницю перед моїм від'їздом.

Сільвія

І це остаточно, ви від'їжджаєте?

Дорант

Ви, мабуть, переймаєтеся, аби я часом не передумав.

Сільвія

Ви надзвичайно здогадлива людина!

Дорант

Свята наївність. Бувайте. *(Виходить)*

Сільвія

(Про себе) Якщо поїде, то перестану захоплюватися ним і ніколи не піду за нього... *(Дивиться йому услід)* Зупинився. Застріяний. Оглянувся, чи я дивлюся йому у слід, чи кликатиму... Було б дивно, якби поїхав після того, що я вчинила?... Ах, ось і розв'язка. Пішов. Не запала я йому в душу, як хотілося. Брат виявився незграбою. Схибив. Байдужі люди завжди усе зіпсують. Невже я не передбачувала? Який кінець!... Але... ось знову Дорант. Здається, повертається. Отже, кохатиме... Удаватиму, що йду геть. Може, спинить. Наше непорозуміння стане для нього уроком.

Дорант

(Спиняє її) Залишіться, благаю. Маю дещо сказати.

Сільвія

Мені, паничу?

Дорант

Не могу просто так забратися, не сказавши, що немає моєї провини у тому, що сталося.

Сільвія

О, паничу, навіщо і за що вам просити пробачення? Не варто. Я тільки покоївка. Самі дали мені це відчуття чітко.

Дорант

Я, Лізетто! І маю просити пробачення? Ви наче не зважаєте на мій крок, нічого не кажете.

Сільвія

Гм, якби могла, то негайно дала б відповідь.

Дорант

Тож дайте. Нічого кращого не бажаю, як усвідомити свою помилку. Але що кажу! Адже у вас закоханий Марйо.

Сільвія

І це правда.

Дорант

І ви відповідаєте взаємністю на його почуття. Я відчув це, бо ви горіли бажанням, аби я зник. Тож, зрозуміло, ви не пройнялись почуттям до мене.

Сільвія

Я відповідаю взаємністю на його почуття до мене? Хто таке повів? І я не пройнялася до вас почуттям? Що ви знаєте? Ваш висновок поспішний.

Дорант

Лізетто, іменем усього найдорожчого у вашому житті проясніть ситуацію, благаю.

Сільвія

Людині, яка зібралася від'їхати!

Дорант

Не поїду – і край.

Сільвія

Зачекайте. Якщо я вам сподобалася, то нічого не запитуйте. Вас зачіпає за живе моя байдужість, і вам дуже поталанило, що я мовчу. А хіба важливими для вас є мої почуття?

Дорант

Чи важливі, Лізетто? Я обожнюю тебе. Невже сумніваєшся?

Сільвія

Ні. Ви так часто говорите про це, що треба вірити. Але, паничу, навіщо наполягати, як я маю діяти? Розповім усе одверто. Сподобалася я вам до закоханості, але закоханість для вас – легковажна річ. І аби позбутися її, у вас не одне буде оправдання! Відстань між нами, тисячі перешкод на вашій життєвій дорозі, спокуси інших жінок, зустрічі з товаришами поза домом – усе це вб'є ваші почуття до мене, хоч як настирливо ви твердите про це зараз. Можливо, коли підете звідси, станете глузувати. І матимете рацію. Але, паничу, який осад залишиться у моїй душі? Боюся, аби чого злого не трапилося зі мною. Де шукатиму захисту? Хто розрадить мене у біді? Кого іншого знайде моє серце? Чи ви усвідомлюєте,

що, покохавши вас, ніщо навіть найстрашніше у світі не відверне мене від вас? Задумайтесь над моїм становищем у майбутньому. Виявіть шляхетність і приховайте переді мною свої почуття. Я щира, але соромлюсь признатися, що ви також увійшли у моє серце. З огляду на теперішній ваш настрій, якби я призналася у власних почуттях, то вбила б у вас здоровий глузд. Ви добре бачите – я перед вами їх не розкриваю.

Дорант

Ох, люба моя Лізетто, що чую! Твої слова палають вогнем, він проникає у мене. Обожаю тебе. Шаную. Ні ранг, ні походження, ні багатство нічого не вартують перед такою душенькою, як ти. Мені стало би соромно за себе, якби мною керувала пиха. Належу тобі і серцем, і рукою.

Сільвія

Авжеж, ви заслуговуєте на мою прихильність. І приховати радість могла б тільки людина нещира і невеликодужна. А як на вашу думку, наші почуття довготривалі?

Дорант

То ти закохана?

Сільвія

Та ні, ні. Але коли ще і ще запитуєте, то тим гірше для вас.

Дорант

Не злякаєте мене аніскільки.

Сільвія

А щодо Маріо? Не берете його до уваги?

Дорант

Не беру, Лізетто. До Маріо мені байдуже. Ви не любите його зовсім. Не обдурите мене. У вас щире серце. Вас зворушила моя чуйність. Не сумніваюся, бо зі мною діється щось незвичне. Я впевнений. І не зможете зруйнувати цю впевненість.

Сільвія

О, нічого не робитиму. Тримайте її при собі. Побачимо, що вдієте з нею.

Дорант

Згідна піти за мене?

Сільвія

Як? Попросити моєї руки всупереч вашому ста-

новищу? Всупереч гніву батька, всупереч майновому становищу?

Дорант

Таго пробачить, щойно гляне на вас. Майнове становище задовольнить нас обох. А гідність – це дзеркало походження. Облишмо дискусію, бо рішення не зміню.

Сільвія

Каже – ніколи! Знаєте, Доранте, я захоплена вами?

Дорант

Не тамуйте биття свого ніжного серця, нехай воно має волю...

Сільвія

Нарешті, хочу знати, ви, ви ніколи не зміните рішення?

Дорант

Ні, найдорожча моя Лізетто.

Сільвія

Яке воно, кохання!

Остання ява

*Пан Оргон, Сільвія, Дорант, Лізетта,
Арлекін, Маріо*

Сільвія

Ох, татусю, вам хотілося видати мене за Доранта. Гляньте – ваша донечка кориться вашій волі ще з більшою радістю, ніж можна було сподіватися.

Дорант

Та що я чую! Ясновельможний пане, ви батько?

Сільвія

Авжеж, Доранте. Нам обом була прийшла та сама гадка – як пізнати одне одного. Тепер не маю що іншого казати. Ви захоплені мною. Без сумніву. Але ви, зі свого боку, подумайте над моїми почуттями до вас. Візьміть до уваги, що я впливала на ваше серце делікатністю, намагаючись заволодіти ним.

Пан Оргон

Чи знаєте про зміст цього листа? Завдяки йому я довідався про ваше перевдягання. Хоч вам здавалося, що тільки ви приховуєте таємницю.

Дорант

Панно, не знаю, як висловити своє щастя. Однак що найдужче підносить мій дух, то це докази ніжного биття мого серця, дарованого вам.

Марйо

Дорант, сподіваюся, пробачить мені той гнів, який я був викликав у Біргіньонця?

Дорант

Дорант не пробачає, а дякує.

Арлекін

Панно, радіймо! Ви втратили свій ранг, але не маєте на що нарікати, бо Арлекін залишається з вами.

Лізетта

Чудове примирення! Ти один, Арлекіне, у виграші.

Арлекін

Добре, що не у програші. До нашого знайомства мене приваблювали не ви, а посаг. Тепер навпаки – тільки ви. Гайда, панове, до танцю!

Zavisa

Наші автори:

Богдан Волошинський, краєзнавець (Коломия)

Богдан Козак, лавреат Національної премії України ім. Т. Г. Шевченка, професор, академік Національної академії мистецтв України, народний артист України (Львів)

Світлана Максименко, кандидат мистецтвознавства, заслужений журналіст України (Львів)

Адам Цибульський, заслужений артист України (Дрогобич)

Анна Липківська, кандидат мистецтвознавства (Київ)

Інга Долганова, театрознавець (Харків)

Олексій Кравчук, заслужений діяч мистецтв України (Львів)

Юліта Ран, дитяча письменниця, драматургиня та сценаристка (Харків)

Магдалена Гренда, культуролог, театрознавець (Варшава, Польща)

Олена Баша, заслужена артистка України (Львів)

Петро Кравчук, кандидат мистецтвознавства, професор, заслужений діяч мистецтв України (Київ)

Андрій Каверін, Юлія Кіщук, Анастасія Марусій – студенти кафедри культурології Українського католицького університету (науковий керівник публікацій – доц. Майя Гарбузюк)

Роман Лаврентій, театрознавець (Львів)

Данута Білавич, музикознавець (Львів)

Майя Гарбузюк, кандидат мистецтвознавства, доцент (Львів)

Мейгіл Фавлер, PhD, професор, історик театру (Стетсонський університет, США)

Денис Гугнин, магістрант кафедри театрознавства та акторської майстерності ЛНУ імени Івана Франка (науковий керівник курсу – кандидат мистецтвознавства Світлана Максименко)

Галина Лоїк, філолог (Львів)

Перекладачі: **Уляна Рой**, театрознавець; **Маркіян Якуб'як**, перекладач (Львів)